

تندباد حوادث

گزارش یک مأموریت در مواجهه با بحران
برنامه صلح آمیز هسته‌ای ایران

نویسنده

دکتر علی اکبر صالحی

(عضو هیأت علمی دانشگاه صنعتی شریف)

انتشارات اطلاعات

تهران - ۱۴۰۰

سرشناسه:

عنوان و نام پدیدآور:

صلاحی، علی اکبر، ۱۳۲۸ -

تندباد حوادث: گزارش یک مأموریت در مواجهه با بحران برنامه صلح آمیز هسته‌ای ایران/

نوشته علی اکبر صلاحی

تهران: اطلاعات، ۱۴۰۰

۳۵۸ ص:.

مشخصات نشر:

مشخصات ظاهری:

978-600-435-163-8

شابک:

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

عنوان دیگر:

گزارش یک مأموریت در مواجهه با بحران برنامه صلح آمیز هسته‌ای ایران

موضوع:

آژانس بین‌المللی انرژی اتمی - قطعنامه‌ها

موضوع:

International Atomic Energy Agency (IAEA) - Resolutions

موضوع:

انرژی اتمی - ایران

موضوع:

Nuclear energy-Iran

موضوع:

انرژی اتمی - ایران - سیاست دولت

موضوع:

Nuclear energy-Government policy-Iran

موضوع:

مذاکرات سیاسی

موضوع:

Diplomatic negotiations in international disputes

شناسه افزوده:

مؤسسه اطلاعات

رده‌بندی کنگره:

KZ 5675

رده‌بندی دیویی:

۳۲۷/۱۷۴۷۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی:

۸۴۸۰۱۶۷

اقتضایات اطلاعات

تهران: خیابان میرداماد، خیابان دکتر مصدق، روزنامه اطلاعات، شماره پستی ۱۵۳۹۹۵۳۱۱

تلفن: ۲۹۹۹۳۳۵۵۶

تلفن دفتر توزیع و فروش: ۲۹۹۹۳۳۲۲

فروشگاه مرکزی: بزرگراه حقانی، روبروی ایستگاه مترو، ساختمان روزنامه اطلاعات، تلفن ۲۹۹۹۳۶۸۶

فروشگاه شماره (۱): خیابان انقلاب اسلامی، روبروی دانشگاه تهران، تلفن: ۶۶۴۶۰۷۳۴

تندباد حوادث

نوشته دکتر علی اکبر صلاحی

ویراستاران: عاطفه قدرتی، ساجد رضوان

طراح جلد: رضا گنجی

حروف نگاری، چاپ و صحافی: مؤسسه اطلاعات

چاپ اول: ۱۴۰۰

قیمت: ۹۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۵-۱۶۳-۸

ISBN: 978-600-435-163-8

Printed in Iran

همه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

فهرست

مقدمه ۱۱

فصل اول - آغاز مأموریت در وین

- ۱۹..... آشنایی با تشکیلات دبیرخانهٔ آژانس و کارکنان ایرانی شاغل در آن
- ۲۲..... شورای حکام و تاریخچهٔ تشکیل آن
- ۲۵..... سیر اصلاحیه‌های اساسنامهٔ آژانس در ارتباط با افزایش تعداد کرسی‌های آن
- ۲۶..... چگونگی اصلاحات فعلی اساسنامهٔ آژانس
- ۳۱..... مساعی میان دو اجلاس شورا جهت دستیابی به راه‌حل
- ۳۲..... بحث‌های درون گروهی «مزا»
- ۳۴..... نشست شورای حکام در سپتامبر ۱۹۹۹م در رابطه با اصلاحات اساسنامه
- ۳۵..... بیانیهٔ جمهوری اسلامی ایران و دلایل نپیوستن به اجماع کشورها
- ۳۶..... نظرات گروه ۷۷ و بقیهٔ کشورها
- ۳۶..... تصویب پاراگراف «K» و چگونگی افزایش کرسی‌ها
- ۳۷..... تصمیمات به صورت یک مجموعهٔ به هم مرتبط یا «بسته»
- تحولات و مصوبات چهل و سومین اجلاس سالانهٔ آژانس در ۱۹۹۹م و روند کار در کمیتهٔ عام اجلاس عمومی ۳۸
- ۳۹..... بیانیهٔ ایران قبل از تصویب قطعنامه
- ۴۲..... بیانیهٔ ایران و دیگر کشورها پس از تصویب قطعنامه
- ۴۵..... جمع‌بندی و تحلیل
- ۴۶..... پیش‌شرط سیاسی و حقوقی اجرای اصلاحیهٔ اساسنامه

مقدمه

ارتقای سطح دانش عموم آحاد جامعه و حفظ خاطره جمعی نسل حاضر در کشاکش دوران و تندباد حوادثی که از سر گذرانده‌اند، بن مایه اندیشه جمع‌آوری این گزارش مختصر است. روایتی که بر آن است فصل دیگری از کتاب مهم‌ترین پرونده‌های مذاکراتی بلند و جامع در تاریخ روابط خارجی ایران را به تصویر کشد. قریب به دو دهه است که قدرت‌های بزرگ، بحرانی ساختگی بر سر فعالیت‌های صلح‌آمیز صنعت هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران را دام‌گیر کشور و ملت شریف ایران کرده‌اند. با وجود این، در برابر رویکرد ریاکارانه آنان و پیامدهای دشوار آن، ملت بزرگوار ایران با همتی دو چندان کوشیدند از این دستاورد بومی در همه سطوح صیانت نموده و افزون بر آن، حقوق مسلم خود را تثبیت کنند. در این آوردگاه، به همان اندازه که تدوین و نگارش تاریخ روندهای علمی و پژوهشی برای شکوفایی این حوزه راهبردی علم و صنعت لازم است، مطالعه و بررسی تکاپوی دیپلماسی هسته‌ای نیز از جایگاهی قابل اعتنا برخوردار است.

دیپلماسی برای اینجانب که برای دوره‌ای مسئولیت مستقیم آن را در کسوت وزیر امور خارجه، بر عهده داشتم، واجد دامنه و ظرفیت‌های متعددی خاصه در این پرونده مذاکراتی بود که پرداختن به آن از جنبه‌های تخصصی در حوزه مذاکرات سیاسی، مباحث حقوقی، مجادلات رسانه‌ای و حل و فصل موضوعات فنی برای حفظ حافظه جمعی ایرانیان ضروری

است. از این رو و برپایه چنین نیازی از سالهای پیش کوشش شد تا به عنوان نماینده دانم جمهوری اسلامی ایران نزد آژانس بین المللی انرژی اتمی با همکاری تعدادی از دوستان این مهم به انجام رسد. اثر حاضر، ثمره این همراهی است که سعی بر آن دارد در چند محور به اهمیت فعالیت های متنوع آن دوران، تمرکز و توجه نشان دهد.

شاید مهمترین رویکرد برای مستندسازی همانا مدون سازی یک فصل دیگر از شرایط فضای تاریخی دورانی است که با طرح پرونده ایران نزد مرجع ناظر بین المللی - آژانس - روی داد. اهمیت این برهه زمانی در آن بود که شاید برای نخستین بار با یک هم آوایی جمعی میان قدرت های بزرگ و مجامع تخصصی و فنی جهان علیه جمهوری اسلامی ایران شکل گرفت که در قالب خبرپردازی منافقانه نزد رسانه های غربی تصویری نامطمئن و ابهام آمیز را از فعالیت های علمی و فنی دانشمندان ایرانی برسانند و بدینگونه ایران را از حقوق حقه خود طبق معاهده ان پی تی محروم کنند.

بدیهی بود در آن شرایط دشوار و بواسطه برنامه ریزی از پیش طراحی شده آنان، هر نوع کم دقتی و یا ساده انگاری در مواجهه با موضوع می توانست آثار و تبعات سوء و زیانباری را متوجه ایران کند. به ویژه آنکه تجربه بخشی از کارکنان و مسئولان جمهوری اسلامی ایران نیز در آن زمان به آن پایه نبود که بتوانند به دقایق و جزئیات فنی چنین موضوعی ورود کنند. کشوری برخاسته از هشت سال جنگ خانمانسوز، تحت تحریم های سخت و ناجوانمردانه، در جغرافیایی ملتهب و بحران زده، با تجربه ای اندک در قیاس با دیپلماسی قدرت های بزرگ ممکن بود با کوچکترین اشتباهی با سرنوشتی مشابه عراق - که با همین موضوع و ابزار از پای درآمد - مواجه شود.

آن زمان، سلسله اقدامات و مساعی به عمل آمده از سوی دفتر نمایندگی کم تعداد اما مصمم و هوشمند ایران نزد آژانس بین المللی انرژی اتمی - که تنها گزارش فعالیت های پیدایش در این اثر آمده است - حکایت از آن دارد که در فصل نخست پرداختن به پرونده هسته ای جمهوری اسلامی ایران، آن جمع محدود با هدایت و حمایت سایر ارکان تصمیم ساز و تصمیم گیر، توانستند موانعی سخت را در برابر اغراض و برنامه های تمهید شده قدرت های بزرگ ایجاد نمایند و پرونده ای را که با شتابی روزافزون در مسیر شورای امنیت بود، در ایستگاه های مختلف، متوقف و با تشریک مساعی سایر اعضای جامعه بین الملل

مدیریت نمایند. به گونه‌ای که نه تنها از آن شیب تند بکاهند بلکه با توقف‌های مقطعی، مجال و امکانی را فراهم آورند تا به موازات پیشرفت روندهای فنی دیپلماسی، مسیرهای مذاکرات سیاسی نیز گشوده شود. دفاع حقیق و مبتنی بر مستندات علمی، اطلاع‌رسانی بهنگام، اقتناع‌سازی همه‌جانبه و سرانجام بلوک‌بندی لازم - که با تشکیل گروه غیر متعهدها شکل گرفت - تنها بخشی از روندی بود که در کنار فعالیت‌های جاری و اجرایی مرسوم، طی آن دوران به کار بسته شد.

یک جنبه دیگر این اثر، آگاه‌سازی نخبگان اجتماعی از اهمیت به کار بستن تمام ظرفیت‌های متنوع در عرصه بین‌المللی برای صیانت از منافع ملی کشور و دستیابی به امکانات و فرصت‌های موجود است. امکاناتی که می‌توان با بهره‌مندی از آن بر افزایش سطح توان علمی - آموزشی نسل جوان کشور افزود و دروازه‌های رشد و توسعه متوازن را در همه شاخه‌های علوم و فنون بر روی فرزندان این مرز و بوم گشود. حضور در سازمان‌های بین‌المللی را نباید صرفاً انجام مأموریتی اداری برشمرد، بلکه باید از ظرفیت این سازمان‌ها، برای بهره‌برداری بهینه از امکانات و استفاده‌های موجود استفاده کرد و هر آنچه می‌تواند برای ترقی کشور مؤثر باشد را به استخدام گرفت.

به موازات این مهم، شناخت ظرفیت‌های انسانی موجود در اینگونه سازمان‌ها خاصه ایرانیان مقیم خارج از کشور و یا نسل دوم ایرانیان مهاجر، همچنین انسان‌های آزاده و علم‌دوست از ملیت‌های دیگر که تجربه و دانش خود را مصروف تعالی علم و انسانیت نموده‌اند، همراه با جلب حمایت آنان نیز باید یکی از وظایف هر کارگزاری نزد مجامع بین‌المللی باشد.

از دلایل مهم دیگر برای پرداختن به جمیع‌آوری خاطرات مأموریتی چنین دشوار، برتوافکنی بر ضرورت کار میان‌بخشی در عرصه بین‌الملل نزد ارکان اجرایی کشور، تبادل سریع اطلاعات، استفاده مناسب از فرصت‌ها و یا مواجهه بهنگام با تهدیدهای متصور است. آنچه طی سالهای ۱۳۸۲-۱۳۸۳ خورشیدی، با طرح مباحث پرونده فعالیت‌های صلیح‌آمیز هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران روی داد، این آگاهی را دو چندان ساخت که ارتباطات میان‌بخشی برای اجتناب از درگیر شدن کشور با بحران و آسیب به منافع ملی، امری الزام‌آور است. عاید خرسندی فراوان است که فرایندهای مذاکراتی به‌زی، بدون برجام پیش از گذشته ساختارهای کشور را متوجه اهمیت این موضوع ساخت و تسبب شد تا

مجموعه‌ای متنوع از توان ملی کشور - که در قالب جزایری مستقل عهده‌دار امور بودند - دریابند که به موازات حفظ سطح تخصصی در مسائلی به شدت غامض و پیچیده، لازم است برای عبور از موانع و مقابله با بحران‌ها به مشورت، همکاری و همراهی همدلانه و پیوسته سایر ارکان اجرایی و ساختارهای تقنینی روی آورند.

در پایان شایسته است تا از آقای مهندس علیرضا اسماعیلی (برادر شهید جاویدالاندر حمیدرضا اسماعیلی)، همکار و دستیار اینجانب طی دوران مأموریت آژانس که برای جمع‌آوری و تدوین نخستین مجموعه سخنرانی‌های انجام شده اینجانب و مواضع هیئت‌های سایر کشورها سخت کوشیدند تشکر ویژه نمایم. یقیناً بدون اهتمام ایشان تولید این کتاب میسر نبود.

همچنین جا دارد تا به ترتیب از سرکار خانم‌ها عاطفه قدرتی و مسّاح رضوان که در ویراستاری متن قبول رحمت نمودند؛ خانم شیوا جعفری که نسخه‌پردازی و بازبینی دقیق محتوا و خانم فریبا محمدپور وایقان که کار صفحه‌بندی این اثر را عهده‌دار شدند، قدردانی نمایم. افزون بر این عزیزان، وظیفه خویش می‌دانم بابت نشر این کتاب قدردان و دعاگوی برادران سخت‌کوش انتشارات اطلاعات باشم که با طبع این اثر امکان تنویر افکار عمومی نسل حاضر و آیندگان را فراهم آوردند. از خداوند متعال برای همه این عزیزان سلامت و موفقیت روزافزون مسألت می‌نمایم.

اهتمام برای نشر این اثر و پیگیری‌های لازم، خوانش نهایی و اعمال پاره‌ای از اصلاحات، حاصل دقت نظر همکار سابق اینجانب در وزارت امور خارجه، جناب آقای سید علی موجانی، مشاور وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران بود که مقتضی است از سعی و کوشش ایشان نیز نهایت امتنان را ابراز داشته، آرزوی رشد، تعالی و عاقبت خیری را برای ایشان داشته باشم.

علی اکبر صالحی

شهریور ماه یک هزار و چهارصد